

було організовано Раду з координації досліджень республіканських академій. З 1970 року мені доводилося брати участь у її роботі. Тісна співпраця між академіями наук союзних республік сприяла розвитку в Україні багатьох нових інститутів, інженерних центрів, створенню якісної системи підготовки наукових кадрів. Мстислав Всеволодович був патроном факультету аерофізики та космічних літальних апаратів МФТІ. Його випускники навчалися в базових ін-

ститутах АН УРСР і зараз працюють в Академії наук України, це прекрасні фахівці.

На початку 70-х років М.В. Келдиш пережив важку операцію на серці. Весь світ стежив за станом його здоров'я. На обкладинці журналу «Америка» була опублікована фотографія його відкритого серця. Його успішно прооперував професор Дебейкі з госпіталю м. Х'юстон, але навантаження давали про себе знати. У 1978 році Мстислава Всеволодовича не стало.

К.М. СИТНИК, академік НАН України

Яне буду говорити про досягнення Мстислава Всеволодовича Келдиша в науці. Безперечно, це був велетень наукової думки, титан. Я говоритиму про нього як генія організації наукового процесу, як організатора академічної науки в Радянському Союзі і просто як про людину.

Бог і доля дали мені можливість зустрічатися з ним десятки разів: на засіданнях Президії Академії наук Союзу, у Києві, Харкові, Ужгороді, Львові, інших містах. Це була велика і красива людина, я б сказав навіть дуже красива. Є таке російське слово «обаяние», так більш «обаятельного человека» я у своєму житті не бачив.

Велич цієї людини виявлялася в усьому. Уявіть собі: іде велика делегація союзної Академії, у тому числі керівництво, зі Львова до Ужгорода. Зупиняються у форе́левому господарстві. М.В. Келдиш ловить рибу (форель дуже легко впіймати), а поруч ходять, готуючи юшку і вареники, красиво вбрані гуцулки і дивляться на цього вродливого мужчину, а він задивляється на них. Справді, ніщо людське не було йому чуже. Він був дуже емоційний. Не можу забути, якими очима він дивився

на студентів Ужгородського університету, коли виступав перед ними. На одному фото М.В. Келдиш розмовляє з Мадеєвим — молодим біофізиком з інституту Усикова і дивиться на нього надзвичайно промовистими очима.

А ще він був дуже мужній. Якось Хрущов вирішив знищити академії наук і створити міністерства науки. Тоді Келдиш звернувся до свого приятеля Патона, і вони разом відстояли академії. На той час Мстислав Всеволодович організував академічну науку в СРСР. У Президії союзної Академії були Семенов, Капіца, Прохоров, Басов, інші видатні науковці (аж 7 лауреатів Нобелівської премії), а також президенти найкращих республіканських академій — Патон, Амбарцумян, Мухелішвілі (учитель М.В. Келдиша). Президія мала сильний апарат. Це була школа організації науки, до якої входили професори Валентин Олександрович Філіпов і Геннадій Олександрович Ципкін.

Мстислав Всеволодович був принциповим. Якось ми зустрілись о 7-й ранку (Келдиш уставав рано) і гуляли від стадіону «Динамо» до Лаври. Знаючи, що я біолог,

він спитав, як в Україні сприймають Лисенка і лисенківщину. М.В. Келдиш протестував проти цієї особистості й цього явища. Я сказав, що його думка була слухна, Лисенко — просто невіглас. «Ні, — заперечив Мстислав Всеволодович, — це був лиходій».

М.В. Келдиш був епохою. Разом з Косигіним, Байбаковим, Патоном він спрямував науково-технічний прогрес країни. І

водночас він був милим і простим у спілкуванні.

Між іншим, М.В. Келдиш любляв випити чарочку коньяку і «закусити» сигаретою. У нього тоді почалися проблеми із судинами, тож я просив його кинути палити, але він не слухав.

І все таки це була чудова людина, геніальний науковець, великий організатор науки, один з найголовніших моїх учителів.

Б.М. МАЛИНОВСЬКИЙ, член-кореспондент НАН України

Не всі, напевно, знають, що Мстислав Всеволодович Келдиш був хрещеним батьком перших радянських обчислювальних машин, розроблених під керівництвом Сергія Олексійовича Лебедева. Це, зокрема, МЕОМ — перша така машина. Її програмне управління збережене в пам'яті, тобто це справжній комп'ютер. Приймати її приїхала комісія, у складі якої був М.В. Келдиш і багато видатних учених, як от Боголюбов, Тихонов, Базилевський. Це означає, що комісія була дуже серйозна.

Як відбувалась робота комісії? Це теж досить цікаво. Невеликий витяг із книжечки «Как это начиналось», автори — Шкабара і Дашевський. «В конце 1951 г. в Феофанию из Москвы приехала весьма представительная комиссия Академии наук СССР для приемки в эксплуатацию МЭСМ. Возглавлял эту комиссию академик Келдыш, в ее состав входили академики Соболев, Лаврентьев, профессора Мидяев и Курош. Три дня сдавала наша МЭСМ экзамены академической комиссии. И хотя экзамены были не конкурсные, так как конкурентов у нее не было, мы страшно волновались и всеми силами старались удержаться от того, чтобы не стоять за дверь-

ми, как толпы любящих родителей, когда их единственное и ненаглядное чадо сдает вступительные экзамены в вуз. Академики с непроницаемыми лицами проходили из помещения МЭСМ, где они задавали ей всяческие каверзные задачки, в кабинет Сергея Алексеевича и там подолгу совещались. Наконец испытания были закончены, и комиссия решила принять машину с 23 декабря 1951 г. в эксплуатацию. И вышел наш МЭСМ в люди. Ликование было всеобщим».

Що це була за машина? Це 50000 операцій за секунду, порівняно з багатьма трильйонами, які тепер виконують машини, це мало, але на той час було достатньо. Після МЕОМ з 6000 ламп, яка займала величезне приміщення, в 1953 році сконструювали ВЕОМ. Як визнала міжнародна конференція в Дармштадті (1955), це була найкраща машина в Європі.

У 1967 р. приймали ВЕОМ-6. Це був триумф Лебедева — мільйон операцій за секунду, напівпровідникова машина, виграш у змаганні під час польоту «Союз-Аполлон», виграш 30 хвилин порівняно з американською машиною, що обслуговувала цей політ.